

Възможен ли е бракът с инославни християни?

д-р протойерей Доромир Димитров

На 5-ти ноември 2015 г. Епархийският съвет на Сливенска митрополия забрани на своята територия да бъде извършвано Венчание на православни християни с римокатолици, протестанти и арменогрегориани, както и представителите на тези вероизповедания да могат да кумуват (т.е. свидетелстват) по време на Венчанието.¹

Забраната предизвика съответните реакции в някои православни сайтове, но не и задълбочено обяснение от страна на Сливенския епархийски съвет за причините довели до забраната. Все още липсва и официална реакция на Светия синод. Като повод за решението, лаконично се отбелязва, че това се прави, тъй като са се увеличили смесените бракове в “резултат глобализацията на съвременния свят”. Епархийският съвет се позовава за решението си и на 72-ро правило на Трулския събор (678 г.), но явно само на първата част², прилагайки я изборително, без да тълкува правилото³. За съжаление, явно под влияние на решението на Сливенския епархийски съвет е било отказано Венчанието между арменогригорианка и православен в гр. Пловдив⁴, като това явно е началото на една тревожна тенденция, която ще се задълбочава в БПЦ-БП⁵.

Брачното право представлява най-големият дял от църковното право, поради това, за да се обясни по-подробно как във Византия са гледали на брака (а следователно и днес в Православната църква), е нужен един историко-богословски анализ. Надявам се след изложените факти читателят сам да стигне до извода, дали постъпката на Сливенския

¹ Вж. <http://mitropolia.sliven.net/index.php?id=188558>

² “Не е позволено на православен мъж да се съединява в брак с еретичка, нито на православна жена – с еретик мъж; а ако се окаже, че някой е извършил подобно нещо, бракът да се счита несъществуващ и незаконното съжителство да се разтрогва, понеже не трябва да се съединява вълк с овца и с Христовия дял – съдбата на грешниците. Който наруши постановеното от нас, нека бъде отлъчен [...]”

³ “[...] Но ако някой, докато са били още в неверие и не са били причислени към обществото на православните, са се съединили в законен брак и после единият от тях е избрал доброто и е прибягнал към светлината на истината, а другият остане в оковите на заблудението, не желаейки да погледне на Божествените лъчи, и ако при това невярната жена иска да живее с верен мъж или обратно – неверен мъж с вярна жена, – тогава да не се разлъчват според Божественния апостол: “защото неповаждал мъж бива осветен чрез вярващата жена, и неповаждала жена бива осветена от вярващия мъж” (1 Кор. 7:14).

⁴ Вж. <http://dnes.dir.bg/news/plovdiv-armenska-obshtnost-tzarkoven-brak-21680459?nt=4> (10.02.2016 г.)

⁵ В църковното календарче на БПЦ-БП също така стои условие за църковен брак да бъде подписана декларация, в която едно от изискванията е “брачующите се да са източноправославни”. Календарчето се подготвя всяка година от Сливенския митр. Йоаникий.

епархийски съвет и пловдивските свещеници е правилна, а също и дали има основание за една такава забрана.

За римската държава брака е договор между двама свободни граждани в присъствието на свидетели⁶. За Църквата от първите векове не съществува друг, различен от този на държавата, начин за сключване на брак. За разлика от нея обаче, Църквата гледа на брачните взаимоотношения на своите членове като *тайнство* (ср. Еф. 5:32). Това означава, че бракът се освещава в Евхаристията (Св. Литургия) посредством причастяването на младоженците със св. Дарове – тялото и кръвта Христови. Самият акт на причастяването е сигурен белег, че брачната двойка е “едно в Христа” при свидетелството на цялата литургична общност⁷. По този начин бракът става събитие за цялата местна църква.

През IV век, когато християнството става позволена религия в Империята, християните започват да канят презвитери, които да благославят *поставянето на венците* върху главите на новобрачните, което само по себе си е част от светската езическа церемония на брачния договор⁸ по онова време. Понеже тази практика се разпространява, св. Тимотей I Александрийски (381–385) изразява несъгласието си на светската церемония да има свещеници, смятайки присъствието им на това събитие за неподходящо. Поради същата причина и св. Йоан Златоуст препоръчва благословението на венците да бъде извършвано в навечерието на Венчанието, за да бъде избегнато участието на свещеника в светското празненство, което естествено съпътства брака.⁹ В осми и

---

⁶ Това изразява и латинската правна максима: “Бракът не е в съжителството, а в съгласието (*Nuptias non concubitus sed consensus facit*). Вж. **Digesta Iustiniani Augusti**, lib 50,17, no. 30. ed. T. Mommsen (Berlin, 1870), vol.2.

Поради това днешното съжителство без брак не може да есе определи като *брачно*, а представлява конкубинат, т.е. незаконно съжителство.

⁷ За това свидетелства и юристът Тертулиан (II в.), който със свойствения си легалистичен изказ пише: “*християнският брак се урежда в Църквата, потвърждава се чрез предложението [т.е. Евхаристията], запечатва се чрез благословението, провъзгласява се от ангели и се утвърждава от Отца*” ([*Matrimonium*] quod ecclesia conciliat et confirmat oblation et obsignat benedicto, angeli renuntiant, pater rato habet.), **Тертулиан**, *Към жена ми*, Писмо II, 6; ed. C. Munier, SC 273 (Paris, 1980), p.148.

⁸ Св. Григорий Богослов (IV в.) пише, че няколко християнски семейства желаели поставянето на венците да бъде извършено от християнски свещеници. Вж. **Св. Григорий Богослов**, *Послание 231, Към приятеля Евсевий*, PG 37, col. 374 BD.

⁹ Св. Йоан Златоуст препоръчвал благословението на венците да бъде извършвано в навечерието на Венчанието, за да бъде избягвано участието на свещеника в светското празненство, което естествено съпътствало браковете. Поради тази причина свещеникът бил поканван в дома на младоженците. Вж. **Св. Йоан Златоуст**, *Слово за брака*. PG 51, col. 211 и *Слово 48-мо*, PG54, col. 443.

девети век текстовете показват вече друга развита практика. Според св. Теодор Студит двойката идва в Църквата пред олтара по време на св. Литургия “пред всички хора”, като свещеника изрича кратка молитва, в която моли Бога да укрепи съпрузите, за да имат един ум, да бъдат коронясани в една плът¹⁰, и да направи Бог техния брак честен, запазвайки леглото им чисто, и милостиво да им даде да живеят в чистота. След молитвата двойката пристъпва към свето причастие¹¹, което според св. Теодор е и смисълът на християнския брак. Той пише: “главното и целта на венчанието е свящото и единствено тяло и кръв на Христос”¹². След това на главите им се полагали венци.¹³

Истинска промяна за извършването на църковния брак в Евхаристията настъпва по времето на Лъв VI Мъдри (886–912), който постановява в своята Новела 89 следното: “Ние заповядваме, че брачното съжителство трябва да се сключва [= ратифицира] от свидетел на свещеното благословение.”¹⁴

Този текст дава на Църквата правото и задължението да легализира всички бракове в Империята. Едновременно с това тя се изправя пред сложната ситуация да решава юридическите проблеми, свързани с брака, включително разводите и техните усложнения. Такива проблеми са сключването на бракове от второбрачни или третобрачни, за които причастяването е невъзможно¹⁵. Нещо повече – по дефиниция такива бракове са били припознати за ошетени, по простата причина, че не са “благославяни” в Евхаристията.

Това изразява и св. Теодор Студит, който поставя въпроса за втория брак на император Константин VI и любовницата му Теодота. Св. Теодор казва, че ако свещеникът причастява двойка, която влиза в един

---

¹⁰ Св. ап. Павел говори за съпрузите светотайнствено: ”И ще бъдат двамата една плът”. Апостолът нарича брака още “тайна велика”, “[в] Христос и за [в] Църквата (вж. Еф. 5:20–33). Основавайки се върху това свидетелство, ранни отци като св. Игаций Антиохийски говорят за брака като вечен съюз, подобен на съюзът на Христос с Неговата Църква. Вж. **Милошевић**, Н. *Евхаристијско богословје Св. Игнатија Богоносца на примеру тајне брака*. // Видослов (Трбиње) год. 14/2007, бр. 42, с. 109–114.

¹¹ Поставянето на короните ставало веднага след причастяването на народа и причастяването на двойката от специална обща чаша.

¹² “Κεφάλαιον γάρ καὶ τὸ σῶμα τῆς ζευξέως τὸ ἅγιον καὶ ἐνιαῖον σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ” (Св. Теодор Студит, *Към Навкратий* 1, 50, PG 99, col. 1096A).

¹³ В много поместни църкви има тенденция тайнството Венчание отново да се включва в структурата на св. Литургия (изисква се бракът да е първи и съпрузите да са осъзнати християни), като за тази нужда последованието е пригодно от православни литургисти като проф. Йоан Фондулис и проф. Ненад Милошевич.

¹⁴ “Τὰ συνοικέσια τῆ μαρτηρία τῆς ἱεραῖς εὐλουίας ἐρρῶσθαι κελεύομεν” (Les Nouvelles de Leon VI le Sage. ed. P. Noailles, A. Dain, Paris, 1944, p. 297).

¹⁵ Четвъртият брак е абсолютно забранен от Църквата със специален томос от 920 г, който осъжда четвъртия брак на Лъв VI.

прелюбодееен съюз¹⁶, такъв свещеник извършва конщунство. Ако пък свещеникът причасти единствено съпругата или съпруга, то тогава няма брак “в Христа”.¹⁷

От приведените думи на св. Теодор Студит става ясно, че център за християнския брак е светата Евхаристия. Що се отнася до втория или третия брак, той не може да бъде сключен в Евхаристията, тъй като тези двойки са лишени от причастие за определен период, изискващ покаяние.

След новелата на Льв Мъдри Църквата е заставена да “благославя” браковете на второбрачни и третобрачни, за да могат те да имат силата на договор в Империята, но това тя върши и от човеколюбие към падналия човек. Поради невъзможността такива бракове да бъдат утвърждавани в Евхаристията, Църквата създава отделно последование, което изключва причастието. Това последование представлява “благославяне”, т.е. съзнанието за случващото се във Венчанието постепенно започва да се променя. Проблемът на тази промяна се състои в това, че практиката вторите и третите бракове да бъдат сключвани отделно от Литургията повлияла и върху браковете, които нямали пречка да се извършват в Евхаристията. Не на последно място упадъкът в практиката на причастяването, изразяващ се в това християните да пристъпват към св. Дарове един или два пъти годишно, спомогнал да се отдели венчанието от Светата Литургия, като то започнало да се извършва самостоятелно¹⁸.

Проблемите обаче не спират до тук. Историческите процеси, довели до падането на Константинопол под латинската власт през 1204 г., и омразата между източните и западните християни повлияват и върху брачните взаимоотношения. Дефинирали се нови брачни

---

¹⁶ Прелюбодееянето не е нарушаване на светското право, а представлява разрушаване на мистичното единение на съпрузите. Вж канони 22 и 30 на св. Василий Велики.

¹⁷ **Св. Теодор Студит.** *Към Навкратий*, 1, 50, PG 99, col. 1096A.

¹⁸ Най-ранният византийски текст описващ двете последования на венчанието, извършвани независимо от Евхаристията, е от края на единадесети век. В тях са включени лития и три кратки молитви за благославянето на короните и “общата” чаша. Разликата в службите е, че в едната двойката се причастява със “запасни св. Дарове”, а в другата имаме само благославяне на обща чаша с обикновено вино. Всички по-късни евхологии в десети и единадесети век повтарят ядрото на това късно развитие. За съжаление, днес повсеместно се използва само благославянето на общата чаша като символичен акт. За повече подробности вж. L'Euclologio Barberini gr. 336 : ff. 1–263 /ed. Stefano Parenti, Elena Velkovska. Roma : C.L.V.-Edizioni Liturgiche, 1995.

препятствия, визиращи “смесените” бракове.¹⁹

Казуси с проблемни бракове са отразени в каноните още през V–VI в. в резултат на христологичните диспути (както видяхме в посоченото по-горе 72-ро Трулско правило), но новата ситуация през XIII в. била по-различна, като още повече се усложнява след възникването на Реформацията (XVI в.) и създаването на многобройните християнски деноминации през XIX–XX в.

Все пак трябва да се каже, че Църквата вече е имала отговор за тези предизвикателства. Тя постъпила със “смесените” бракове по аналогия на практиката през IX в.: както тогава започнала да благославя извън Евхаристията вторите и третите бракове, така започнала да благославя и “смесените” бракове²⁰. Все пак Църквата изисквала и обещание от страна на инославния, че няма да пречи за свободното изповядванена на вярата на православния и че децата от такива бракове трябва да бъдат кръстени в Православната църква.²¹

Необходимо е да се отбележи и още нещо много важно: ако “смесените” бракове бъдат разглеждани като *първо венчило*²² – т.е. тяхната връзка притежава всички свойства на брака, като уникалност, споделяне на духовни и материални блага, вярност, любов – то те в някаква степен стоят по-високо от втория и третия брак.

Трябва да се признае, че такъв брак представлява уникална връзка между мъж и жена – макар и те да са от различни конфесии – тъй като в нея присъстват всички белези на жертвата и любовта към една-единствена и неповторима личност. Това означава, че тази връзка задължително трябва да се разглежда *есхатологично*. Може ли тогава да

---

¹⁹ Император Константин VII Багренородни говори за “франките” като за “неверници” или “некръстени” и забранява браковете с тях, но през XIII–XIV в. поради дипломатически причини много благородници са женили синовете и дъщерите си не само за латински благородници, но и за монголски князе или турски султани. Разбира се, в последните случаи е нямало никаква църковна благославяне, а канонистите строго забраняват православните свещеници да “венчават” такива бракове. Всички тези проблеми стоели пред Църквата, тъй като все още формалната църковна церемония е била абсолюто изискване за легален брак. Вж. **Meyendorff, J.** *Christian Marriage in Byzantium: The Canonical and Liturgical Tradition* // *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 44 (1990), p.104.

²⁰ Невъзможността да бъдат извършвани смесените бракове в Евхаристията не се състои в отлъчването (подобно на втория и третия брак), а в липсата на евхаристийно общение между конфесиите, което представлява и пречка за участие на инославния в св. Евхаристия.

²¹ Такова е и решението и на Светия Синод на БПЦ от 1967 г

²² Става въпрос за съпрузи, които никога преди това не са били женени.

се говори за светостта на такъв съюз, независимо от факта, че един от съпрузите има различно християнско изповедание? Аз лично смятам, че може! Тук става въпрос за уникален съюз, който се благославя от Бога като общочовешко и надконфесионално явление.

От казаното до тук може да се заключи, че Църквата започва да благославя смесените бракове по *икономия*²³, както това тя е направила със втория и третия брак през IX век. Несъмнено, тази *икономия* включвала и надеждата бракът им да преодолее всички различия, дори и конфесионални. Църквата дава това благословение поради пастирската си грижа, стъпвайки смело върху преданието на св. ап. Павел, който казва, че: “неповярвал мъж бива осветен чрез *вярващата* жена, и неповярвала жена бива осветена от *вярващия* мъж” (1 Кор. 7:14).²⁴

Разбира се, ако гледаме на брака чисто юридически, макар и да го дефинираме като *тайнство*, ще изгубим напълно съзнанието за есхатологичните измерения на съпрузеските взаимоотношения. Тогава чрез “буквата на закона” не ни остава нищо друго освен да забраним всички бракове, които поставят предизвикателствата и изискват грижа (в това число и “смесените”) от самите нас като пастири. Такава забрана би била най-лесна, но и най-опасна (ср. 1 Тим. 4:1–5), и противоречи на Преданието.

Ако все пак обаче забраним такива бракове под влиянието на лични богословски мнения и прилагаме каноните като *канонада*, то, макар трудовете и грижата пред нас да отпаднат, със сигурност ще загубим много души, които Господ ни е поверил. Поради това нека имаме разсъдителност и не поставяме “бремена тежки за носене” (ср. Мат. 23:4).

---

²³ От гр. οἰκονομία – управление, ръководство на къщата, на домакинството, както още и организация, устройство, наредба; в новозаветен смисъл – спасение, лекарско предписание, план на лекуване.

²⁴ Целият текст гласи: “А на останалите аз говоря, а не Господ: ако някой брат има жена неповярвала, и тя е съгласна да живее с него, да я не оставя; и ако някоя жена има мъж неповярвал, и той е съгласен да живее с нея, да го не оставя. Защото неповярвал мъж бива осветен чрез *вярващата* жена, и неповярвала жена бива осветена чрез *вярващия* мъж” (1 Кор. 7:12–14). Друг е въпросът, дали онези, които венчаваме и са кръстени в Православната църква, можем да наречем *вярващи*, т.е. това автоматично прави ли ги християни? Отговорът е ясен за всички: фактът, че някой формално има документ за св. Кръщение, по никакъв начин не го прави християнин.